

Entre- vista

A black and white portrait of Céline Guyon, a woman with curly hair and glasses, looking directly at the camera. The image is partially obscured by a yellow overlay at the bottom.

Entrevista a Céline Guyon,

presidenta de l'Associació
d'Arxivers de França

Entrevista realitzada per Xus Llavero, Elisenda Cristià
i Gerard Mercadé a Céline Guyon el desembre de 2020

L'Associació d'Arxivers de França es va fundar el 1904 i té uns 2.500 membres, tant del sector públic com del privat. Té com a objectiu fer sentir la veu dels arxivers de França, així com defensar els interessos de la professió en l'àmbit nacional francès i a escala internacional. També fomenta la reflexió sobre la gestió d'arxius i documents, la formació dels seus membres i la promoció de diverses iniciatives destinades a preservar les fonts que constitueixen la memòria col·lectiva del país, passada i present.

En aquest número entrevistem la seva presidenta des del 2019, Céline Guyon, associada a l'Escola Nacional Superior de Ciències de la Informació i de Biblioteques de França (ENSSIB) i experta en arxivament electrònic de documents, anàlisi de processos documentals i gestió de documents.

En aquesta entrevista preguntarem a Céline Guyon sobre alguns dels projectes més significatius en què treballa l'Associació, però també tractarem un tema d'actualitat: la desclasificació a França dels documents que porten el segell «Secret» datats entre els anys 1940 i 1970 i els obstacles per accedir-hi. Malauradament, aquest problema s'estén en l'àmbit internacional i sembla que existeix des de fa temps a Europa occidental.

LL- Céline, en primer lloc, volem agrair-vos que hagueu acceptat fer aquesta entrevista i també volem dir-vos que, per a nosaltres, és un plaer poder submergir-nos en la tasca que que dueu a terme els companys francesos.

Sou presidenta de l'Associació d'Arxivers de França (AAF) des del 2019. Ara que ja fa un cert temps que sou al capdavant de l'AAF, tot i el període agitat en què heu ocupat aquesta posició, podríeu dir-nos, en termes generals, quins són els principals objectius que us heu fixat com a presidenta de l'AAF? Teniu algun projecte o línia d'actuació que considereu prioritari?

CG- Bon dia, i gràcies per la vostra invitació. Els eixos estratègics i operatius del mandat els van definir col·lectivament els administradors; es materialitzen en les quatre vicepresidències:

- Vicepresidència de Competències i Professions
- Vicepresidència de Desenvolupament de Col·laboracions i Públic
- Vicepresidència de Vida Associativa
- Vicepresidència de Comunicació i Mitjans de Comunicació

El programa del mandat inclou accions de sensibilització i mobilització del públic sobre qüestions ciutadanes dels arxius, cohesió i implicació dels membres, defensa de posicions en benefici d'arxius i arxivers, construcció d'una estratègia de defensa. La iniciativa de defensa és una de les meves preocupacions.

LL- Hem llegit que algunes de les línies de treball de l'AAF tenen com a objectiu donar més visibilitat a la professió, un objectiu compartit pels arxivers i gestors de documents a Catalunya. De fet, encara que portem a terme accions destinades al reconeixement i la valoració de la nostra professió, tant dins com fora de les organitzacions per a les quals treballem, ens queixem de no ser prou visibles ni reconeguts. Us trobeu amb el mateix problema a França? Ens podeu explicar quines mesures heu adoptat per canviar la situació?

CG- Sí, comparteixo la vostra observació! Crec, sincerament, que és a través dels nostres compromisos i mobilitzacions col·lectives sobre temes de societat, tal com fa actualment l'AAF per a la defensa del dret d'accés als arxius classificats com a «secret de defensa», és a dir, temes que no estan estrictament relacionats amb la doctrina o la pràctica arxivística, que transformarem la imatge que la societat i els altres grups professionals tenen de la nostra professió. Hem de donar visibilitat a les nostres professions fora del nostre grup professional i de la xarxa institucional d'arxius. D'això tracta la iniciativa de defensa que hem iniciat a l'AAF.

Hem de donar visibilitat a les nostres professions fora del nostre grup professional i de la xarxa institucional d'arxius.

LL- Abans us hem preguntat quins són els vostres objectius com a presidenta de l'AAF. Ara ens agradaria que ens presentéssiu els principals projectes en què se centren actualment les activitats de la vostra associació.

CG- Actualment, l'AAF treballa en quatre temes principals:

- la defensa del dret d'accés als arxius classificats com a «secret de defensa» de més de 50 anys;
- la implementació de formacions en línia, tenint en compte la situació sanitària;
- el desenvolupament de col·laboracions;
- la preparació de la quarta edició del Fòrum d'Arxivers, que se celebrarà a la primavera del 2022 sobre el tema del compromís.

LL- Si preguntem sobre la tasca d'un arxiver a un ciutadà francès al carrer, què creieu que dirà?

CG- Suposo que diria que un arxiver s'encarrega de papers vells!!!

Penso que el debat se centra més en el paper dels serveis d'arxius públics i la seva implicació o no en la gestió dels arxius a l'edat intermitja.

LL- A la pregunta anterior, hem esmentat la manera com us percep els ciutadans; com es percep la professió a si mateixa? Actualment, a França, hi ha un debat sobre com hauria de ser l'arxiver del futur?

CG- Penso que a França hi ha dues visions de la professió, en funció de l'entorn professional dels arxivers. D'una banda, tenim els arxivers que treballen dins els serveis de producció (a les empreses, a les universitats o als hospitals, per exemple). D'altra banda, hi ha els arxivers que treballen en institucions patrimonials, com els Arxius Nacionals o els Arxius Departamentals. El primer grup qüestiona el qualificatiu d'«arxiver» per designar les seves activitats i potser prefereix «gestor de la informació» o «*records manager*». No obstant això, i fins ara, l'AAF sempre ha intentat conciliar aquestes dues visions sobre el qualificatiu «arxiver».

No parlaré d'un debat sobre com hauria de ser l'arxiver del futur, perquè tots els arxivers comparteixen la necessitat d'intervenir des del principi, des de la creació de documents, especialment en l'entorn digital. Penso que el debat se centra més en el paper dels serveis d'arxius públics i la seva implicació o no en la gestió dels arxius a l'edat intermitja.

LL- Quant a la formació, l'AAF participa en una organització o entitat que defineixi els plans d'estudi de la professió?

CG- L'AAF és molt activa en el camp de la formació continuada per a arxivers. Des del 1984 dirigeix un centre de formació, que també ofereix a empreses i administracions programes a mida. Aquests programes els organitza el centre de formació de l'Associació, però es fan dins de l'organització.

Cada any s'organitzen prop de 100 sessions de formació i s'acullen més de 1.000 participants!

Des del 2005, l'AAF també ha creat, juntament amb l'APSV, un organisme col·laborador, una formació en alternança accessible amb un nivell de batxillerat i que permet l'accés a estudis d'un nivell de grau de dos anys (BAC+2).

LL- L'AAF participa en diverses organitzacions arxivístiques internacionals, com el Consell Internacional d'Arxius, i també col·labora amb Arxivers Sense Fronteres. Podeu citar alguns projectes rellevants en què participeu més enllà de les vostres fronteres? També ens agradaria saber si a França, a causa del vostre passat colonial recent, prioritzeu treballar amb territoris vinculats a l'antic imperi colonial francès.

CG- L'AAF és membre del Comitè Executiu de la Secció d'Associacions Professionals de l'ICA i segueix amb interès la tasca d'Arxivers Sense Fronteres o de l'Associació Internacional d'Arxius Francòfons.

L'AAF i l'Associació d'Arxivers del Quebec (AAQ) han signat recentment un acord marc de col·laboració amb l'objectiu de promoure l'intercanvi d'experiències i la reflexió sobre els arxius, la professió i el paper de l'arxiver, en diferents contextos nacionals. Un dels objectius és desenvolupar accions formatives comunes. Aquest acord es materialitzarà mitjançant la participació de l'AAF al Congrés de l'AAQ del 25 al 28 de maig del 2021.

Fins ara, l'AAF no ha portat a terme col·laboracions ni accions específiques amb les associacions professionals dels antics territoris colonials.

A França hi ha dues visions de la professió. D'una banda, tenim els arxivers que treballen dins els serveis de producció. D'altra banda, hi ha els arxivers que treballen en institucions patrimonials.

LL- Actualment, l'Estat espanyol ha aprovat un avantprojecte de llei sobre la memòria democràtica, un text que s'estructura al voltant de la prominència i la reparació integral de les víctimes de la Guerra Civil i de la dictadura franquista, per promoure les polítiques de veritat, justícia i reparació, així com la garantia de la no-repetició. És un text jurídic que, malgrat tot, està lluny de ser tan avançat com els que han adoptat altres països. Hi ha alguna legislació a França sobre moments històrics similars (la Resistència, la independència d'Algèria, les accions franceses als seus territoris d'ultramar)? Creieu que resol aquests temes?

CG- L'historiador Benjamin Stora ha presentat al president Macron un informe que tracta les qüestions memorials sobre la colonització i la guerra d'Algèria. La qüestió dels arxius s'aborda des de la visió de la noció de «patrimoni comú» que pretén reconciliar França i Algèria. Algèria reivindica la restitució de tots els arxius que posseeix França invocant les lleis internacionals que estableixen que els arxius pertanyen al territori on es van elaborar. França sosté que els arxius que es conserven a París són els anomenats «arxius sobirans», ja que els anomenats «arxius de gestió» (com ara l'estat civil) es van quedar a Algèria després de la independència.

El març del 2009 es va signar un acord de cooperació entre els directors dels arxius nacionals, algerians i francesos, per fomentar la cooperació i l'intercanvi d'experiències en matèria de formació (per exemple, els arxivers algerians participen regularment al programa internacional d'arxius, l'STIA).

Una de les propostes de l'informe Stora és la reactivació d'aquesta cooperació al voltant de l'inventari d'arxius que es va emportar França i els arxius que va deixar França a Algèria. Sobre la base d'aquest treball d'inventari, Algèria recuperaria alguns arxius. Una altra proposta de l'informe és la creació d'una comissió de «Memòries i Veritat», que seria l'encarregada d'impulsar iniciatives comunes entre França i Algèria sobre les qüestions de memòries.

Fins ara, l'AAF no ha abordat directament aquestes qüestions, però no trigarà gaire a fer-ho!

LL- A les preguntes anteriors, us demanàvem que expliquéssiu alguns dels projectes que porteu a terme internacionalment. Ara és el moment de preguntar-vos sobre Catalunya i l'Associació d'Arxivers-Gestors de Documents de Catalunya. Coneixeu l'activitat de la nostra associació?

87

Céline Guyon en una conferència a l'Aube. Foto: Yannick Vernet - flickr.com

CG- Conec la vostra associació, perquè sou, com l'AAF, membres del Comitè Directiu de l'ICA SPA. Em sembla que la vostra associació està més implicada políticament i públicament que l'AAF. L'AAF s'ha centrat en les qüestions de transmissió de la pràctica i els coneixements arxivístics i, encara que fa accions de lobbisme des de la dècada del 1970, el tema de la politització de les seves accions crea polèmica. Aquest és l'objectiu de la iniciativa de defensa a què dono tot el meu suport, perquè ho veig com una oportunitat per reflexionar col·lectivament sobre el sentit ciutadà que volem donar a les accions de l'AAF.

LL- També us volem preguntar si penseu —i no parlem exclusivament de l'àmbit institucional— que els arxius català i francès col·laboren prou, malgrat la conservació, a banda i banda de la frontera, de documents d'interès per als territoris respectius? Pensem, per exemple, en el cas català, en tota la documentació relativa a l'exili i l'internament en camps de concentració com Argelers, el Barcarès o Ribesaltes, després de la guerra civil espanyola.

CG- Com els arxivers de l'arc alpí (França, Suïssa, Itàlia), podríem plantejar que les nostres dues associacions organitzin conjuntament jornades d'estudi per compartir i posar en comú les nostres visions sobre una qüestió arxivística i/o social. El nostre pròxim Fòrum d'Arxivers, que tindrà lloc a la primavera del 2022 i tractarà el tema del compromís, podria ser aquest lloc de trobada!

Vull promoure els intercanvis més enllà de les nostres fronteres nacionals, perquè la riquesa prové de la posada en comú de les nostres visions i enfocaments. En aquest marc, és important participar en els treballs de l'ICA, però s'haurien de desenvolupar els intercanvis entre les nostres associacions, atesa la conservació, com dieu, a Espanya i França, de documents d'interès per a la història dels ciutadans de tots dos països.

Com els arxivers de l'arc alpí (França, Suïssa, Itàlia), podríem plantejar que les nostres dues associacions organitzin conjuntament jornades d'estudi per compartir i posar en comú les nostres visions sobre una qüestió arxivística i/o social.

LL- Recentment, a França hi ha hagut una forta polèmica per l'aplicació de l'article 63 de la Instrucció general interministerial núm. 1300 (IGI 1300), que estableix un procediment de desclassificació individual i, per tant, excessivament lent per als dossiers que porten el segell «Secret» datats entre els anys 1940 i 1970. Aquesta instrucció dificulta l'accés dels investigadors als documents i, d'altra banda, no permet fer un seguiment en profunditat de les actuacions de les autoritats públiques. A més, abans aquesta documentació era accessible i ara, per raons de defensa nacional, és difícil que els investigadors i és difícil que els ciutadans puguin exercir el seu dret d'accés.

Hem consultat el vostre lloc web i hem vist que heu creat un apartat complet sobre aquest tema. Quina és la posició de l'AAF sobre aquesta instrucció? Creieu que aquesta situació només es produeix a França o penseu que té un abast més general, fins i tot a les democràcies occidentals?

CG- L'AAF és part implicada dels dos recursos presentats al Consell d'Estat contra el procediment de desclassificació i dirigits a l'anul·lació de l'IGI 1300, perquè considerem que el procediment de desclassificació imposat per l'IGI 1300 és il·legal, en el sentit que és contrari al dret d'accés als arxius, que, a França, és un dret constitucional. Com a arxivers, denunciar aquesta situació és la nostra responsabilitat.

Céline Guyon en. Foto: Archimag.com

L'IGI 1300 dona a l'Administració un poder discrecional per modificar els terminis de lliure comunicabilitat dels arxius, tot i que des del 1979 i la primera llei sobre els arxius, la fixació dels terminis de lliure accés als arxius és competència del legislador.

Des de fa un any i amb l'aplicació estricta de l'IGI, l'accés als arxius de «secret de defensa» de més de 50 anys està bloquejat; això constitueix un obstacle sense precedents per als treballs de recerca sobre el període 1934-1970.

El novembre del 2020 es va publicar una nova versió de l'IGI que amplia encara més la possibilitat que l'Administració mantingui el secret de la seva acció passada: en cas de denegació de la desclassificació (o de no resposta a una sol·licitud de desclassificació), els documents es declaren incomunicables de manera definitiva.

Cada cop és més freqüent, a les democràcies occidentals, trobar aquestes restriccions en l'accés als arxius de «secret de defensa». Recentment, els nostres col·legues belgues s'han enfrontat a una situació similar. En un article recent publicat al diari *Le Monde* (edició del 20 de febrer), el periodista evoca obstacles similars amb què s'han topat els historiadors als Estats Units o a la Gran Bretanya.

LL- Finalment, voldríem felicitar-vos per l'impacte de la campanya de denúncia que heu liderat i voldríem aprofitar per preguntar-vos com heu aconseguit aquesta gran mobilització.

CG- Gràcies! La mobilització ha estat possible perquè l'encapçala un col·lectiu que reuneix arxivistes, historiadors, juristes i ciutadans. Si aquesta acció només l'hagués dut a terme l'AAF, crec que hauria tingut menys repercussió, perquè es consideraria una demanda sectorial.

Per mobilitzar-nos, el nostre argumentari es va basar en diversos eixos: la il·legalitat jurídica del procediment de desclassificació amb els recursos presentats al Consell d'Estat, el bloqueig de treballs històrics sobre el passat recent de França, la contradicció entre les paraules del president Macron, que fomenta l'obertura d'arxius relacionats amb la guerra d'Algèria (amb una derogació general sobre els arxius relatius a les persones desaparegudes de la guerra d'Algèria) i les mesures cautelars preses per l'Administració, l'eficiència de l'Administració (el servei històric de defensa va assignar 30 arxivistes de l'Estat a tasques de desclassificació de documents que, tanmateix, són de lliure comunicació) i, evidentment, l'argument de l'accés als arxius com a «indicador de la qualitat democràtica».